

INDEED

Evidence-Based Model for Evaluation of
Radicalisation Prevention and Mitigation

This project has received funding by the European Union's
Horizon 2020 research and innovation programme
H2020-SU-SEC-2020 under grant agreement no 101021701

INDEED E-GUIDEBOOK 1

ОЦЕНКА, ОСНОВАНА НА
ДОКАЗАТЕЛСТВАТА,
НА ИНИЦИАТИВИТЕ ЗА
ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО И
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА
НАСИЛСТВЕНИЯ ЕКСТРЕМИЗЪМ
ИЛИ ПОДПОМАГАНЕТО НА
ДЕРАДИКАЛИЗАЦИЯТА

принципи, предизвикателства и методи

Leena Malkki, Mina Prokic и Irina van der Vet

СЪДЪРЖАНИЕ

БЛАГОДАРНОСТИ.....	4
ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
1. PVE/CVE/дерадикализационни ИНИЦИАТИВИ.....	6
2. КАКВО Е ОЦЕНКА, ОСНОВАНА НА ДОКАЗАТЕЛСТВА?	8
3. ЗАЩО ОЦЕНЯВАТЕ?	11
4. КОГА ДА СЕ ПЛАНИРАТ И ПРОВЕЖДАТ ОЦЕНКИТЕ?.....	12
5. КОЙ ТРЯБВА ДА ОЦЕНЯВА?	13
5.1 Избор на оценител	13
5.2 Привличане на заинтересованите страни.....	14
6. ОСНОВНИ ВИДОВЕ ОЦЕНКА.....	16
6.1 Формативна оценка	16
6.2 Оценка на процеса.....	18
6.3 Оценка на резултатите	19
6.4 Други видове оценки	21
6.5 Комбиниране на видове оценка	23
7. ПРОЕКТИ И МЕТОДИ ЗА ОЦЕНКА	24
7.1 Проекти за оценка.....	24
7.2 Методи за събиране на данни	28
7.3 Методи за анализ на данните.....	32
8. ОСНОВАН НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА ПОДХОД КЪМ ОЦЕНКАТА.....	34
9. ОСЕМ СЪВЕТА ЗА УСПЕШНИ ОЦЕНКИ, ОСНОВАНИ НА ДОКАЗАТЕЛСТВА....	37
ИЗТОЧНИЦИ И ЛИТЕРАТУРА.....	40

БЛАГОДАРНОСТИ

Електронното ръководство INDEED 1 е написано от Лина Малки, Мина Прокич и Ирина Ван Дер Вет (Университет на Хелзинки).

Тази работа беше подкрепена от други партньори по проекта, особено от Стефан Клозе (Vrije Universiteit Brussel), който участва в написването на глави 5 и 7 и изигра ключова роля в разработването на концепцията за основан на доказателства подход към оценката, **Marzena Kordaczuk-Was (Polish Platform for Homeland Security)** която участва в написването на глава 6.1, и Hannah Reiter и Norbert Leonhardmair (VICESSE), които допринесоха за глава 8.

Авторите желаят да благодарят на външните рецензенти за техните много полезни коментари по предишните версии на електронните ръководства: Маркус Каакинен (Университет на Хелзинки), Джоел Бушер (Университет Ковънтри), Йоан Дурнеску (RAN), Катриен Ван Меле (Асоциация на фламандските градове и селища), Мартен Дюаеле (Асоциация на фламандските градове и селища), Анели Портман (Финландски институт за здравеопазване и социални грижи) и Мийла Луккаринен (град Хелзинки).

ВЪВЕДЕНИЕ

Електронните наръчници INDEED имат за цел да осигурят **добро разбиране на подхода за оценка, основан на доказателства, и как той може да бъде приложен в областта на предотвратяването и противодействието на насилствения екстремизъм или подпомагането на дерадикализацията (PVE/CVE/Derad)**, както и да предоставят насоки за разработването на такива инициативи. Електронните наръчници са написани основно за **практикуващи и създаващи политики лица**, работещи в тази област. Те могат да бъдат полезни и за професионални оценители и учени, които участват в оценяването на такива инициативи и искат да се запознаят по-добре с оценяването, основано на доказателства, или с провеждането на оценки конкретно в областта на PVE/CVE/Derad.

Електронното ръководство INDEED 1 предоставя кратко въведение в основите на оценяването и какво означава основан на доказателства подход към оценяването. То представя различните видове оценки, проекти и методи и дава насоки кога да се правят оценки и кой трябва да ги прави. То включва глава за етиката и оценяването, както и множество примери за предишни оценки на инициативи на PVE/CVE/Derad.

Електронното ръководство INDEED 2 разглежда по-задълбочено начините за прилагане на основан на доказателства подход към оценката. Той предоставя насоки за това как да се включи оценката в дизайна на инициативата, както и инструкции стъпка по стъпка за разработване и прилагане на оценка, основана на доказателства. То включва и допълнителна информация за това как да се гарантира, че оценката се извършва по етичен начин.

Основната цел на електронните ръководства INDEED е да запознаят специалистите и създателите на политики с принципите и практиките на основаната на доказателства оценка, за да могат да действат като **добре информирани участници** в оценките и да знаят как да планират и изпълняват инициативите за PVE/CVE/Derad, така че те да могат да бъдат ефективно оценени. Дейността като **оценител изисква по-задълбочени познания** за практиките, проектите и методите на оценяване, отколкото са включени в електронните ръководства. Това следва да се вземе предвид, когато се решава кой ще действа като оценител.

Електронните ръководства са **част от инструментариума на INDEED за практикуващи специалисти и създаващи политики лица, разработен в рамките на финансирания от ЕС проект INDEED, (2021-2024 г.)**. Целта на проекта INDEED беше да се укрепят знанията, способностите и уменията на практикуващите в областта на предотвратяването и противодействието на насилствения екстремизъм или подпомагането на дерадикализацията и на лицата, отговорни за формирането на политики, в областта на оценките и практиката, основани на доказателства. Този комплект включва и **инструмента за оценка на INDEED**, който предоставя по-подробни съвети и препоръки. За да получите достъп до инструментариума INDEED, отидете на www.indeedproject.eu.

1. PVE/CVE/DERAD ИНИЦИАТИВИ

През последните две десетилетия много страни разработиха **начини за предотвратяване и противодействие на радикализацията към насилствен екстремизъм, както и за насърчаване на дерадикализацията** и изоставянето на екстремизма. Такива инициативи са особено разпространени в страните от Западна Европа. Това доведе до въвеждането на голямо разнообразие от политики, стратегии и практики, които в настоящия електронен наръчник се наричат **PVE/CVE/Derad инициативи**.

Инициативите PVE/CVE/Derad включват широк спектър от дейности, които се различават значително в много отношения.

В прилагането им могат да бъдат включени няколко вида **участници**, включително например неправителствени организации, работници на първа линия (педагози, здравни специалисти и социални работници), органи за сигурност (полицейски служители и надзиратели в затворите), религиозни общности, изследователи и други експерти. Обичайно и препоръчително е подобни инициативи да включват определено ниво на междуведомствено сътрудничество.

Инициативите могат да се провеждат в различни **социални среди**, като училища, обществени и религиозни центрове, младежки центрове, социални служби, спортни клубове и затвори.

Обхватът и продължителността също варират. Някои инициативи са с малък мащаб, докато други са с национален мащаб. Някои инициативи са дългосрочни или дори част от постоянните ежедневни дейности, а други са замислени като краткосрочни действия. Във връзка с това съществуват и различия във **финансирането**. Обикновено инициативите разполагат със сравнително краткосрочно финансиране на проекти от държавата, общините, благотворителни организации или фондации, докато някои инициативи успяват да си осигурят дългосрочно финансиране. Инициативите се различават и по това кой е **инициаторът**. Някои от тях са инициативи отгоре надолу, разработени от държавата или общината, докато други са инициативи на местно ниво, разработени от НПО или общност.

Инициативите се различават по своята **насоченост**. Някои инициативи се фокусират предимно върху преодоляване на екстремистките убеждения на целевата група, докато други се стремят да предотвратят или спрат участието на целевата група в насилствени екстремистки действия. Много инициативи в някаква степен се занимават и с двете тези.

Съществуват значителни разлики в **целевите групи и етапа на радикализация**, върху който се фокусират инициативите. Прието е областта на предотвратяването и противодействието на насилствения екстремизъм или подпомагането на дерадикализацията да се разделя на три области, следвайки модела на общественото здраве:

- **Първичната превенция** е насочена към цялото общество и има за основна цел да повиши осведомеността относно радикализацията и насилствения екстремизъм и да повиши устойчивостта срещу радикализацията. Тези инициативи обикновено са под формата на програми, които насърчават участието, засилват чувството за приобщаване или осигуряват обучение по културна и медийна грамотност. Те могат също така да са насочени към социалните условия и неравенствата, които се считат за движещи сили на радикализацията.
- **Вторичната превенция** се занимава с лица или групи, които вече проявяват признаци на радикализация или са идентифицирани като изложени на риск от радикализация. Мерките включват наставничество, подобряване на отношенията и комуникацията между органите и общностите в риск, както и изграждане на устойчивост в общностите, които се считат за уязвими.
- **Третичната превенция** включва насочване към лица или групи, които вече са замесени в насилствен екстремизъм. Целта е те да бъдат насърчени да се откажат от екстремистките идеи и/или поведение. Инициативите на това ниво обикновено са програми за индивидуално наставничество, провеждани в различни контексти (затвор, пробация, общност) и от няколко вида участници (правителство, НПО)

Фигура 1: Области на дейностите по предотвратяването и противодействието на насилствения екстремизъм или подпомагането на дерадикализацията и техните целеви групи

Научете повече

- Busher, J. Malkki, L. & Marsden, S. (съст.) (2023). Routledge Handbook on Radicalisation and Countering Radicalisation (Наръчник на Routledge по радикализация и противодействие на радикализацията). Routledge.
- Koehler, D. (2017). Разбиране на дерадикализацията: Методите, инструментите и програмите за противодействие на насилствения екстремизъм. Routledge.
- Byrne-Diakun, R.M. (Ed.). (2016). [Countering Violent Extremism \(Противодействие на насилствения екстремизъм\): Прилагане на модела на общественото здраве](#). Университет Джорджтаун, Център за изследване на сигурността.
- [Въвеждащо ръководство: Противодействие на насилствения екстремизъм. CREST](#): Център за изследвания и доказателства за заплахите за сигурност

2. КАКВО Е ОЦЕНКА, ОСНОВАНА НА ДОКАЗАТЕЛСТВА?

Най-общо казано, оценката означава систематично и безпристрастно оценяване на изпълнението или ефекта от инициативата. Обикновено тя се извършва, за да се разбере:

- Как върви изпълнението на инициативата?
- Какви резултати е постигнала инициативата?
- Основава ли се инициативата на разумни предположения?

Оценката не е едно и също нещо с мониторинга, въпреки че понякога тези термини се използват като взаимозаменяеми. Също така оценката не е едно и също нещо с оценката на риска. В текстово поле 1 е уточнено как тези и други свързани термини се разбират в настоящото електронно ръководство и по какво се различават от оценката.

1 ОЦЕНКА И ДРУГИ СВЪРЗАНИ ТЕРМИНИ

Оценката означава възможно най-систематично и безпристрастно оценяване на инициативата. Тя може да анализира например резултатите, ефективността, успеха на изпълнението или основните допускания.

Мониторингът се отнася до непрекъснатото и редовно събиране на данни по време на цялата инициатива. Целта на мониторинга е да се документира и проследи напредъкът на инициативата. Данните обикновено се събират от тези, които изпълняват инициативата. Мониторингът сам по себе си не включва оценка, но данните, събрани по време на мониторинга, често могат да се използват като данни за оценката.

Оценката на риска най-често се използва в областта на предотвратяването и противодействието на насилствения екстремизъм или подпомагането на дерадикализацията като оценка на риска от радикализация на дадено лице. Разработени са няколко инструмента за оценка на риска, които помагат на практикуващите да извършат такива оценки и по този начин спомагат за вземането на решения относно най-добрия начин на действие в конкретната ситуация.

Оценката на въздействието е процес, който идентифицира и помага да се разберат възможните последици и въздействие на дадена инициатива. Тя може да се проведе, за да се информират лицата, вземащи решения, за възможните отрицателни въздействия или да се разкрият начини за засилване на положителните въздействия. Оценките на въздействието обикновено се извършват, когато се планират или по-късно се преразглеждат нови закони или политики, за да се получи по-добра представа за това какво въздействие оказват те (напр. върху въпросите на пола, околната среда или децата).

Това електронно ръководство се основава на принципите на **оценката, основана на доказателства (ООД)**.

2 ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА INDEED ЗА ОЦЕНКА, ОСНОВАНА НА ДОКАЗАТЕЛСТВА (ООД)

Оценката, основана на доказателства, е “процес на планиране и изпълнение на оценки, който интегрира наличните външни доказателства, професионалния опит и ценностите, предпочитанията и обстоятелствата на заинтересованите страни” (INDEED D1.2).

Оценката, основана на доказателства, е по същество подход към планирането и провеждането на оценки, който се основава на принципите на практиката, основана на доказателства :

Principles of evidence-based practice

Доказателства - Оценката се планира и провежда, като се използват знания за практиките и методите за оценка. Освен това тя включва анализ (а често и събиране) на емпирични данни с добро качество.

Заинтересовани страни - Оценката взема предвид контекста и ценностите, нуждите, предпочитанията и обстоятелствата на ключовите заинтересовани страни. Тя има за цел да подпомогне обучението и развитието на оценяваната инициатива или, в по-общ план, на областта на PVE/CVE/Deradicalisation.

(Професионален) анализ - оценителят има достатъчно познания както за практиките за оценка, основани на доказателства, така и за инициативите PVE/CVE/Derad, за да проведе добре планирана оценка и да формулира обосновани заключения въз основа на систематичен анализ на данните. Освен това оценителят е добре подготвен да извърши оценката безпристрастно и етично.

Оценката, основана на доказателства, се различава от процеса на оценка, основан на мнение, който се ръководи от условности или интуиция, а не от задълбочено проучване на съответните изследвания на проектите за оценка или систематично събиране и анализ на данни. Тя се различава и от твърдия процес на оценяване, който се планира и прилага, без да се вземат предвид предпочитанията на заинтересованите страни или контекстът и характеристиките на изследваната интервенция. Въз основа на тези характеристики концепцията за ООД може да бъде графично разположена в матрица от четири идеални типа:

Фигура 2: Четири идеални типа оценка

Когато оценката се планира и прилага с помощта на основан на доказателства подход, това повишава нейното качество и полезност. Активното участие на заинтересованите страни помага да се уверим, че оценката е полезна и подходяща, както и че е по-вероятно резултатите от нея да бъдат използвани. Внимателното внимание към доказателствата означава, че тя се основава на възможно най-добрите знания и използва подходящи, представителни и надеждни данни. И накрая, вниманието към професионалния опит подчертава значението на това да се гарантира, че най-вече оценителят, но също така и ключовите заинтересовани страни, които участват, имат добро разбиране за практиките на оценяване, инициативата и нейния контекст.

Научете повече

- Резултат D2.1 на INDEED относно основите на практиката, основана на доказателства, и оценката, основана на доказателства.
- Електронен наръчник 2 на INDEED - Как да разработваме инициативи и оценки за PVE/CVE и дерадикализация в съответствие с принципите на практиката, основана на доказателства

3. ЗАЩО ОЦЕНЯВАТЕ?

Оценките могат да играят важна роля в разработването на успешни и ефективни инициативи. Оценката на отделните инициативи ще укрепи и основите на областта на PVE/CVE/Derad като цяло.

Оценките подпомагат обучението и развитието

Най-ценната роля на оценките е да помогнат на участниците в инициативата да се поучат от своите успехи и неуспехи. Това води до по-информирани решения и в крайна сметка до по-добри резултати. Оценката е най-полезна, когато резултатите от нея могат да бъдат използвани от тези, които изпълняват инициативата, и не са свързани с решенията за финансиране, които неизбежно пораждат натиск да се покаже успех.

Оценките показват приноса на дадена инициатива

Оценките могат да помогнат на специалистите да обяснят на своите партньори за сътрудничество и на финансиращите организации ключовите фактори, които правят работата им успешна, и по този начин да уточнят какви ресурси и капацитет са необходими, за да продължат дейностите си. Те могат също така да подчертаят практиките, ценностите и специфичния принос на дадена инициатива в областта на PVE/CVE/Derad.

Оценките увеличават прозрачността и публичната отчетност

Много PVE/CVE/Derad инициативи се финансират от публичен орган, благотворителна организация или фондация. Важно е да може да се докаже за какво е използвано финансирането и да се гарантира, че то е използвано ефективно. Оценките могат да предоставят такава информация и по този начин да повишат прозрачността и публичната отчетност на дадена инициатива. Оценката не води до публична отчетност само защото документира постигнатото, но и защото предоставя информация за това как да се подобри инициативата. По този начин тя може да помогне ресурсите да бъдат използвани още по-добре в бъдеще.

Оценките спомагат за изграждането на по-силна доказателствена база за инициативите PVE/CVE/Derad

Оценката, основана на доказателства, е неизменна част от изграждането на практики, основани на доказателства – с други думи, инициативи, които са разработени въз основа на най-добрите налични знания за радикализацията и начините за нейното предотвратяване. Понастоящем научните познания за радикализацията и нейното предотвратяване са все още ограничени. Все още не е ясно какво работи и при какви условия в областта на предотвратяването и противодействието на насилствения екстремизъм или подпомагането на дерадикализацията. Оценките ще ни помогнат да научим повече за това, особено когато резултатите се оповестяват публично, което позволява на изследователите, създателите на политики и практиките да ги използват в работата си.

4. КОГА ДА СЕ ПЛАНИРАТИ ПРОВЕЖДАТ ОЦЕНКИТЕ?

Не е възможно да започнете да мислите за провеждане на оценка твърде рано. В идеалния случай планът за оценка трябва да се разработи заедно със самата инициатива.

Най-добрият момент да започнете да мислите кога и как да оценявате инициативата е на етапа на нейното планиране. Само по този начин е възможно да се планират практиките за събиране на данни и мониторинг, така че всички необходими доказателства да бъдат на разположение, когато дойде време за оценка. Възможно е да се направят оценки, които не са били първоначално планирани, но ще съществуват много повече ограничения за това, какво точно може да се оценява и как (за повече информация по този въпрос вижте Електронно ръководство 2 на INDEED).

СЪВЕТ:

В идеалния случай оценките се планират като част от дизайна на инициативата.

Друга причина да започнете да мислите за оценка още на етапа на планиране на инициативата е, че оценки могат да се правят от ранните етапи на инициативата до нейния край.

По време на етапа на планиране на дадена инициатива е възможно да се оценят планът за изпълнение на инициативата и залегналите в него допускания. Този вид оценка се нарича формираща оценка. Ако инициативата първо се изпробва като пилотна, е възможно да се направи оценка на пилотната инициатива. Този вид оценка, която се извършва преди приемането на окончателния вариант на инициативата, понякога се нарича предварителна оценка.

По време на изпълнението на инициативата е възможно да се оцени как протича изпълнението и дали инициативата функционира по предназначение. Този вид оценка се нарича оценка на процеса. Оценките могат да посочат слабите страни и начините за подобряване на инициативата. Когато изпълнението на инициативата е продължило известно време, е възможно да се направи и първи преглед на краткосрочните ѝ резултати.

След **приключването на инициативата** може да се направи оценка, за да се установи дали тя е постигнала желаните цели и доколко трайно е било нейното въздействие в дългосрочен план. Този вид оценка се нарича оценка на резултатите. Тя може да бъде полезна при планирането на нови инициативи и може да допринесе значително за все още доста ограничените познания за ефективността на инициативите за PVE/CVE/Derad.

СЪВЕТ:

В Електронното ръководство INDEED 2 можете да намерите инструкции за това как да включите оценката в планирането на инициативата от самото начало.

5. КОЙ ТРЯБВА ДА ОЦЕНЯВА?

Оценките изискват участието на редица заинтересовани лица и определянето на техните роли. Очевидно е, че всяка оценка трябва да има оценител, но редица заинтересовани страни също трябва да участват активно.

Подходът към оценката, основан на доказателства, изисква оценителят да бъде избран внимателно. Важно е също така да се реши и уточни как точно ще бъдат включени заинтересованите страни, какви ще бъдат техните взаимоотношения с оценителя и как всички те ще работят заедно.

5.1 ИЗБОР НА ОЦЕНИТЕЛ

Оценката може да бъде извършена от външен или вътрешен оценител. Оценителят може да бъде едно лице, но може да има и екип от експерти по оценяването.

Външният оценител е лице, което не участва в инициативата или няма значителна съществуваща връзка с нея. Външните оценители обикновено са консултанти или академични изследователи.

Вътрешният оценител е човек, който в момента е част от инициативата или от организацията/институцията, която отговаря за нея.

Дали е за предпочитане да има външен или вътрешен оценител, зависи от ситуацията. Основните въпроси, които трябва да се вземат предвид, са следните:

Таблица 1: Фактори, които трябва да се вземат предвид при избора на оценител

Експертиза в областта на оценяването	Оценителят трябва да владее добре проектите за оценка и съответните методи. Предишният опит в провеждането на оценки е ценен.
Познания за PVE/CVE/Derad областта	Оценителят трябва да има добри познания за PVE/CVE/Derad като област на политиката и видовете инициативи.
Познаване на инициативата и нейния контекст	Оценителят трябва да познава контекста, в който се осъществява инициативата, както и самата инициатива.
Безпристрастност и конфликти на интереси	Оценителят трябва да може да анализира инициативата по безпристрастен начин и по този начин да няма конфликт на интереси с оценката или инициативата.

Достъп до данни	Оценителят трябва да има достъп до всички данни, необходими за оценката (или да може да ги събере).
Разходи/ресурси и наличност	Оценяващият трябва да разполага с достатъчно ресурси и време за изпълнение на задачата.
Trust	Оценителят трябва да е в състояние да спечели доверието на хората, чието съдействие е необходимо за извършване на оценката.
Употреба	Оценяващият трябва да има авторитет и комуникационни умения, които да проправят пътя към използването на резултатите.

Традиционно използването на външен оценител се представя като предпочитан вариант, тъй като се смята, че това прави оценката по-безпристрастна. Съществуват обаче и съображения, които говорят в полза на вътрешния оценител. Например, вътрешният оценител често познава по-добре инициативата и контекста, може да има по-добър достъп до данни и да е в състояние да изгради по-добро доверие сред ключовите заинтересовани страни. Смята се също така, че е по-вероятно резултатите от оценката да бъдат използвани, ако оценката е извършена от вътрешен оценител.

Като общо правило външният оценител е предпочитан вариант, ако целта е да се оцени ефективността на дадена инициатива (оценка на резултатите) и/или ако резултатите от оценката ще имат значителни последици за бъдещето на инициативата. Ако целта на оценката е да се разбере как е била осъществена инициативата (оценка на процеса) и/или тя се прави с цел обучение, вътрешната оценка също може да бъде вариант.

5.2. ПРИВЛИЧАНЕ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ

Оценката, основана на доказателства, изисква внимателно интегриране на нуждите, ценностите и обстоятелствата на заинтересованите страни на всеки етап от процеса на оценка. По дефиниция тя насърчава ориентиран към заинтересованите страни подход към оценката. Такъв подход, от своя страна, може да приеме различни форми, включително оценка, основана на сътрудничество, участие или овластяване.

При **съвместната оценка** оценителят създава постоянно сътрудничество със заинтересованите страни по време на целия процес на оценяване, като остава отговорен за процедурата. Такава съвместна оценка може да помогне на оценителя да разбере по-добре и да отговори на нуждите, ценностите и обстоятелствата на заинтересованите страни на различни етапи от процеса на оценка, включително на етапите на подготовка, проектиране, изпълнение и използване.

При **оценката с участие** оценителят и заинтересованите страни съвместно споделят контрола върху процеса на оценка. Такъв подход може да включва съвместно вземане на решения относно целите на оценката, дизайна и процесите на събиране

на данни, както и съвместно изпълнение и използване на оценката. Този процес дава възможност на заинтересованите страни не само да изразят своите нужди и ценности, но и активно да ги включат в процеса на оценяване чрез процедури за съвместно разработване.

При **оценката на овластяването** оценителят се отнася към заинтересованите страни (напр. персонала на инициативата, участниците) като към контролиращи процеса на оценка, като същевременно поема ролята на наставник или критичен приятел. При този вид оценка заинтересованите страни в крайна сметка са отговорни за вземането на критични решения (например относно целите на оценката, дизайна и събирането на данни). Те също така провеждат и продължават да контролират изпълнението и последващите мерки. По този начин оценката на овластяването не само изисква от заинтересованите страни да изразят и интегрират своите нужди, ценности и обстоятелства, но и да поемат пълна собственост и отговорност за процеса на оценяване.

Заедно с това оценките, основани на сътрудничество, участие и овластяване, отразяват различните форми, които може да приеме участието на заинтересованите страни в процеса на оценка. Макар че подходите се различават значително по ролята, която отреждат на заинтересованите страни, всички те могат да се използват за засилване на интегрирането на нуждите, ценностите и обстоятелствата на заинтересованите страни на всеки етап от процеса на оценяване. В това отношение всеки от тях обещава да засили всеобхватността на оценката, да създаде доверие между оценителя и заинтересованите страни и да подобри организационната рефлексия и обучение. Ако се прилагат добре, всички те могат да бъдат подходящи за осъществяването на оценка, основана на доказателства.

6. ОСНОВНИ ВИДОВЕ ОЦЕНКА

Съществуват безброй видове оценки, които се различават помежду си по отношение на целите, методите, сроковете и обхвата. По-долу ще представим трите основни вида оценки. Всички тези видове могат да бъдат прилагани, като се използва основаващият се на доказателства подход към оценяването, описан в Електронното ръководство на INDEED 2, и като се използва инструментът за оценяване INDEED.

6.1 ФОРМИРАЩА ОЦЕНКА

Формиращата оценка обикновено се провежда като част от процеса на планиране преди началото на изпълнението, но може да се проведе и за текущи инициативи, когато те се пренастроят. Тя е начин да се оцени дизайнът или планът на инициативата.

При формиращата оценка се прави систематичен преглед на (планираната) инициатива – какво се цели с нея, как ще бъдат постигнати целите ѝ и на какви предположения се основава. Тя може да покаже дали може да се очаква, че планът за изпълнение на инициативата ще осигури планираните резултати, и как планът може да бъде подобрен.

Формиращата оценка може да бъде и под формата на пилотно изпълнение на планираната инициатива, което ще позволи да се тестват планираните задачи и дейности и да се провери тяхната правилност и ефективност.

По отношение на методите и данните могат да се използват научни публикации за радикализацията и дерадикализацията, за да се прецени дали предположенията на инициативата се подкрепят от съществуващите доказателства. Друг често използван метод е провеждането на интервюта и проучвания сред основните заинтересовани страни, за да се съберат техните мнения относно плана на инициативата. Той може да включва и събиране и анализ на данни за контекста на инициативата, за да се види дали тя отговаря на нуждите, които е предназначена да задоволи.

Типични въпроси, на които формиращите оценки могат да отговорят, са:

- Основава ли се планът за инициативата на обосновани предположения за радикализацията и начините за нейното предотвратяване?
- Какви видове дейности трябва да се изпълняват?
- Планът за инициативата отговаря ли на нуждите, които инициативата трябва да задоволи?
- Работи ли пилотното изпълнение както трябва?

3 ПРИМЕР ЗА ФОРМИРАЩА ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА „РАЗБИРАМ=УВАЖАВАМ“

“РАЗБИРАНЕ = РАЗБИРАНЕ” е образователна програма за превенция на радикализацията, водеща до дискриминация и реч на омразата, **разработена от д-р Маржена Кордачук Вас и изпълнявана от Полската платформа за национална сигурност.**

Цели и целева група: Целта на инициативата е да насърчи поведение, свободно от всякакви форми на радикализъм, дискриминация и език на омразата, сред учениците и учителите в средните училища, както и сред родителите и местната общност.

Дейности: Образователни дейности (семинари, дискусии, тематични дни), обучение в житейски умения (психологически и социални, справяне със стреса и агресията, изграждане на самоконтрол) и дейности в свободното време.

Оценител: Външен оценител (академичен изследовател)

Цел на оценката: Формиращата оценка беше извършена по време и след пилотното изпълнение на инициативата. Целта беше да се установи дали инициативата е била приложена правилно и ефективно. Оценката разгледа също така основните допускания и плана за изпълнение.

Методи: Интервюта с екипа, който изпълнява програмата, и с представители на училищата

Резултати: Като цяло инициативата беше оценена като добре планирана и реалистична. Оценката даде някои препоръки за това как съдържанието и организацията на инициативата могат да бъдат допълнително подобрени.

За повече информация: Полска платформа за национална сигурност. Understand = Respect (на полски и английски език)

6.2 ОЦЕНКА НА ПРОЦЕСА

Оценката на процеса разглежда начина, по който инициативата функционира на практика. Обикновено тя се провежда, за да се види дали инициативата се изпълнява според първоначалния план и да се научи как може да бъде подобрена. Тя може да се съсредоточи върху различни аспекти на изпълнението и да доведе до получаването на много полезна информация, която може да помогне за подобряването на инициативата в бъдеще.

За да се извърши оценка на процеса, е необходимо да се разполага с данни за плана за изпълнение на инициативата и за действителното изпълнение на инициативата. Планът за изпълнение на инициативата, заедно с дискусии с основните заинтересовани страни, определя критериите, по които следва да се оценява изпълнението. Критериите могат да включват например броя на организирани курсове за обучение или събития, както и степента на участие в курсовете за обучение или събитията. Не е задължително критериите да бъдат измерими в цифри; те могат да включват например удовлетвореността на участниците от програмата и техните мнения за нея или сътрудничеството между различните партньори, участващи в изпълнението на инициативата.

Типичните въпроси, на които може да отговори оценката на процеса, са:

- Как върви изпълнението на инициативата?
- Осъществява ли се инициативата (или някои от нейните дейности) в съответствие с плана?
- Доколко инициативата е достигнала до целевата си група?
- Как участниците възприемат инициативата?
- Как основните заинтересовани страни работят заедно за постигане на целите?
- Доколко ключовите заинтересовани страни участват в инициативата?
- Имало ли е някакви пречки при изпълнението на инициативата?

4 ОЦЕНКА НА ПРОЦЕСА НА РАБОТА С МНОЖЕСТВО АГЕНЦИИ (РМА) В БЕЛГИЯ, НИДЕРЛАНДИЯ И ГЕРМАНИЯ

Инициатива: в Белгия, Нидерландия и Германия. Тези многоведомствени платформи са създадени с цел предотвратяване на радикализацията и насилствения екстремизъм.

Оценител: Външен оценител (академични изследователи от IRCP, Университет Гент)

Цел на оценката: Оценката е под формата на (реалистична) оценка на процеса с цел да се установи „какво работи при какви условия“. Тя анализира прилагането на многоведомствения подход и начина, по който различните участващи агенции си сътрудничат. Това беше направено, за да се определят областите на подобрене и да се разбере как функционира механизмът.

Методи за събиране на данни:

Систематичен преглед на литературата - използван за определяне на показателите за оценката.

Работа на терен в по един град във всяка държава, включително наблюдение с участие на срещи на РМА, полуструктурирани интервюта с различни участници и фокус групи за проучване на липсващите елементи.

Методи за анализ на данните: Качествените данни, получени от полуструктурираните интервюта, бяха анализирани с помощта на рамката SWOT (силни и слаби страни, възможности и заплахи), за да се идентифицират вътрешните силни и слаби страни и външните възможности и заплахи на РМА. Качествените данни от наблюденията и интервюта бяха тествани спрямо показателите на процеса, разработени по време на систематичния преглед на литературата.

Резултати: Най-важният фактор за добър процес на междуведомствено сътрудничество е доверието. Във всички анализирани държави съществуват проблеми с професионалната тайна и тайната на разследването, както и с недостига на човешки ресурси. Ролята на координатора на структурата на РМА се оказва много важна. Пандемията, социалните промени и новите форми на радикализация бяха разглеждани като външна заплаха. Като част от резултатите и препоръките от оценката беше разработен онлайн инструмент за самооценка за местни специалисти (<https://emmascan.eu/>).

За повече информация: Hardyns, W., Klima, N., & Pauwels, L. (eds.). (2022). Оценка и наставничество на многоведомствения подход към насилствената радикализация в Белгия, Нидерландия и Германия. Antwerpen: Maklu.

6.3 ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ

Оценката на резултатите измерва ефекта от инициативата. Това е обичайният начин да се определи дали инициативата е постигнала целите си и дали е довела до планирания резултат. Подобно на оценката на процеса, трябва да има установени критерии, за да се измери дали инициативата е била ефективна или не. Често е необходимо да се разполага и с информация за ситуацията, преди да започне изпълнението на инициативата.

Оценката на резултатите може да бъде извършена по няколко начина в зависимост от нейните цели. Ако оценката е свързана с това как участниците възприемат резултата от инициативата или каква промяна е предизвикала инициативата, качествените методи (напр. интервюта, проучвания) често са най-добрият избор. Ако целта е да се докаже, че планираният резултат е причинен от инициативата, могат да се използват количествени методи, за да се проучи какъв вид и колко голям ефект е имала интервенцията и коя характеристика или измерение на интервенцията изглежда най-полезно. В зависимост от използвания метод нивото на доказателственост на количествената оценка на резултатите е различно (т.е. колко надеждни са заключенията, които могат да бъдат направени въз основа на нея). Най-силни доказателства се получават при разнообразни контролирани проучвания.

Важно е да се отбележи, че количествените и качествените методи за оценка се допълват взаимно. Въпреки това единият не може да замени другия. Качествените методи не могат да правят причинно-следствени заключения за ефекта от интервенцията. От друга страна, количествените методи обикновено не позволяват да се проучи как отделните лица са преживели интервенцията.

Типичните въпроси, на които оценките на резултатите могат да отговорят, са:

- Какви са резултатите от инициативата?
- Постигнала ли инициативата своите цели и резултати?
- До каква степен целевата група е претърпяла промяна в своите знания, умения, нагласи и поведение след участието си в инициативата? Каква е тази промяна в сравнение с промяната, наблюдавана сред тези, които не са участвали в инициативата?
- Имало ли някакви непредвидени ефекти върху целевата група или контекста?

5 ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ AGGREDI В ХЕЛЗИНКИ, ФИНЛАНДИЯ

Инициатива: Aggredi

Цели на инициативата и целева група: Aggredi е инициатива, ръководена от неправителствена организация (HelsinkiMissio), която има за цел да намали рецидивизма сред 18-49-годишните правонарушители, осъдени за улично насилие. Тя предлага наставничество и практическа помощ с цел подпомагане на реинтеграцията в обществото.

Оценител: Изследователи от Националния изследователски институт за правна политика във Финландия.

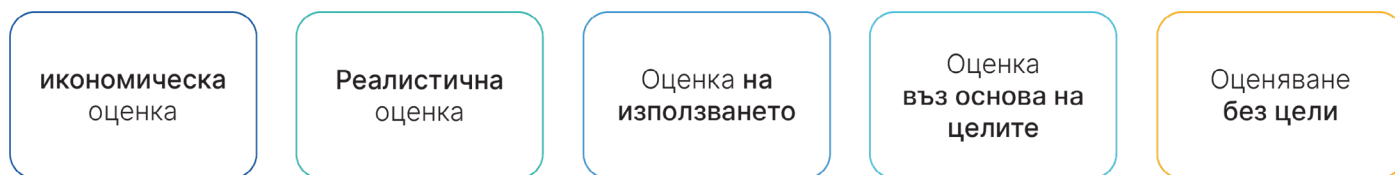
Цел на оценката: Целта на оценката е да се установи дали инициативата е успяла да намали рецидивизма на своите клиенти.

Метод: Количествено проучване, което сравнява рецидивизма между 1) клиенти, завършили програмата Aggredi, 2) клиенти, които са участвали, но са се отказали, 3) правонарушители, на които е било предложено участие, но са отказали, и 4) сравнителна група от подобни правонарушители, които не са имали контакт с Aggredi.

Резултати: Оценката показва, че рецидивите сред завършилите програмата са много по-ниски в сравнение с тези, които са я напуснали. Тя също така показва, че колкото по-дълго се участва в програмата, толкова по-ниско е нивото на рецидивизъм. Методологическите трудности затрудняват категоричното доказване, че наблюдаваното по-ниско ниво на рецидивизъм се дължи на участието в програмата.

За повече информация: [оценка на Доклад за of Aggrediproграмата](#) (на финландски език).

6.4 ДРУГИ ВИДОВЕ ОЦЕНКИ

Освен гореспоменатите три общи вида оценки, често се споменават и много други специфични видове оценки. По-долу са дадени някои примери:

Икономическа оценка

Икономическата оценка е полезна за изследване на връзката между **разходите** и **ефективността** на инициативата. Например една много ефективна инициатива може да е много скъпа и поради това да е непрактична за изпълнение, или пък една инициатива може да е с ниски разходи, но да е неефективна.

Тази форма на оценка се използва най-вече от финансиращите организации, за да се види каква е финансовата стойност на инициативата, и от създателите на политики, за да определят и сравнят разходите за различни инициативи. Също така администраторите и изпълнителите на инициативата могат да променят интервенцията, ако тя генерира твърде много разходи.

Типичните въпроси, на които икономическите оценки могат да отговорят, са:

- Какви са ресурсите, използвани за инициативата?
- Как се използват ресурсите?
- Как разходите се превръщат в резултати?

Реалистична оценка

Реалистичната оценка е вид оценка, която се фокусира върху „как“ и „защо“ на резултатите от инициативата, като идентифицира **основните механизми, които карат инициативите да доведат до определени резултати**. Тя е особено полезна за разбирането на това как дадена инициатива работи в различни контексти и при какви условия, тъй като се стреми да обясни защо дадена инициатива работи за едни, но не и за други.

Типични въпроси, на които реалистичните оценки могат да отговорят, са:

- Какви са контекстуалните фактори, които влияят върху ефективността на инициативата?
- Кой са най-ефективните стратегии за инициативи?
- Кой дейности имат най-голямо въздействие?
- Кой са факторите, които правят инициативата успешна в определени условия, а не в други?

Оценка на използването

Оценката, насочена към използване, се основава на идеята, че **резултатите от оценката трябва да бъдат полезни за основните потребители, за които са предназначени**, и констатациите трябва да бъдат използвани. Поради тази причина този вид оценка трябва да бъде планирана така, че констатациите да бъдат използвани, а ангажирането на потребителите на оценката е необходимо още на етапа на планиране на оценката.

Оценката на използването може да се използва в комбинация с описаните по-горе формативни оценки, оценки на процеса и на резултатите, както и с различни методи в зависимост от нуждите на предвидените потребители. Методът ще зависи от данните, които са необходими за отговор на основните въпроси на оценката, и от най-подходящия метод за предоставяне на тези резултати.

Оценка, основана на целите

Оценката, основана на целите, измерва дали инициативата напредва **към набор от цели, които** са SMART (специфични, измерими, постижими, релевантни и навременни). Тази оценка се използва от финансиращите или изпълняващите инициативата, за да покажат, че инициативата се движи към целите, които са били договорени на етапа на планиране на инициативата. Поставените цели не се поставят под въпрос.

Типичните въпроси, на които могат да отговорят оценките, основани на целите, са:

- Постигнала ли е инициативата своите цели и задачи?
- Дали целите са постигнати в резултат на инициативата или поради други външни фактори?

Оценка без конкретни цели

Безцелната оценка изследва резултатите от инициативата, без да се фокусира върху нито една цел. Оценяващият дори не знае целите и задачите на инициативата. Оценката анализира резултатите и ефектите от инициативата, без да се ръководи от някаква конкретна предварително определена насоченост. По този начин оценителят не е нито пристрастен, нито повлиян от никакви очаквания. Оценителят трябва да бъде външен и да не познава организацията или инициативата.

Безцелната оценка разглежда непредвидените резултати и промени, предизвикани от инициативата, и може да идентифицира положителните и отрицателните странични ефекти. Тя се използва, когато инициативата изисква работа в сложна среда и целите са неясни.

Типичните въпроси, на които могат да отговорят оценките без цели, са:

- Какви резултати е постигнала инициативата?
- Могат ли резултатите да бъдат приписани на инициативата?
- Положителни или отрицателни са ефектите?

6.5 КОМБИНИРАНЕ НА ВИДОВЕ ОЦЕНКА

Възможно е да се комбинират различни видове оценки в една оценка. Това изисква повече ресурси, но също така може да доведе до по-полезни и по-богати резултати. Доста често се съчетават оценка на резултатите и оценка на процеса и това може да бъде полезно, особено когато се търси обяснение защо инициативата е постигнала или не е постигнала желаните ефекти. Комбинацията от оценка на процеса и резултата може да помогне да се установи например до каква степен неуспехът да се постигне желаните резултати се дължи на лошо изпълнение или на слабости в замисъла.

Научете повече

За повече информация относно формиращите оценки, оценките на процеса и оценките на резултатите:

- Набор от инструменти за оценка. [Видове оценка](#).
- По-добра оценка. [Какво представлява оценката?](#).
- James Bell Associates. (2018). [Инструментарий за формираща оценка: Стъпка по стъпка и ресурси за оценка на изпълнението на програмата и ранните резултати](#). Вашингтон, окръг Колумбия: Children's Bureau, Administration for Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services (Детско бюро, Администрация за деца и семейства, Министерство на здравеопазването и човешките ресурси на САЩ).
- Thompson, S. & Leroux, E. (2023). Lessons learned from dual site formative evaluations of Countering violent extremism (CVE) programming coiled by Canadian police (Уроци, извлечени от формативни оценки на два обекта на програмиране за противодействие на насилствения екстремизъм, съставени от канадската полиция). Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism (Списание за полицейска дейност, разузнаване и борба с тероризма), 18(1).

За повече информация относно други видове оценки:

- Оценяване на МЯРКАТА. [Икономическа оценка](#).
- КОИ. [Икономически оценки](#).
- По-добра оценка. [Реалистична оценка](#).
- По-добра оценка. [Оценка, насочена към използването](#).
- Patton, M. Q. (2008). Оценка, насочена към използването (4-то издание). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Youker, B. W., & Ingraham, A. (2014). Оценяване без цели: Ориентация за оценяване на фондации. The Foundation Review, 5(4).

7. ДИЗАЙНИ И МЕТОДИ ЗА ОЦЕНКА

Оценките включват вземането на множество решения и избори. Едно от ключовите решения при извършването на оценка е да се избере подходящ дизайн и методи за оценка. Видът на оценката дава насока на оценката, но все още не определя начина, по който тя ще бъде извършена. Дизайнът на оценката определя цялостната структура и обхвата на оценката. Методите за оценка го допълват, като определят как ще се събират и анализират данните (вж. таблица 1).

Таблица 1: Ключови решения при планирането на оценката

Вид оценка	
Избрани въз основа на целите на оценката формиращи, процесни, резултатни и т.н	
Дизайн на оценката	
Определя обхвата и структурата на оценката	
Методи за събиране на данни	Методи за анализ на данните
Какви данни ще се използват и как ще се събират	Как събраните данни се анализират, за да се направят заключения.

Кои дизайни и методи за оценка са най-подходящи, зависи от целите, обхвата и наличните ресурси за оценката. В тази глава е представен кратък преглед на някои често използвани проекти за оценка и методи за събиране и анализ на данни.

7.1 ДИЗАЙНИ ЗА ОЦЕНКА

Дизайнът за оценка изяснява **основната структура на оценката**. Той определя например дали оценката ще се съсредоточи върху анализ на ситуацията в един момент или ще включва сравнение за различни периоди от време. Друго ключово решение е дали оценката ще се съсредоточи само върху самата инициатива, или ще се използват групи за сравнение.

Някои дизайни за оценка са доста лесни за изпълнение, докато други изискват повече професионален опит и задълбочени познания за научните методи. В този раздел са представени някои от най-използваните проекти за оценка - от по-малко сложни до по-сложни

Дизайн на казус

Оценката, при която се използва дизайн на проучване на случай, събира **задълбочена информация за малък брой случаи** (например няколко участници в дадена инициатива). Те могат да предоставят подробни и богати познания за функционирането и (непредвидените) последици от дадена инициатива. Важно е да се признае, че проучванията на случаи имат и някои забележителни ограничения. **Констатациите, получени чрез проучване на случай, обикновено не са представителни или обобщаващи.** Рядко е възможно да се разбере дали опитът на малък брой участници, интервюирани за целите на оценката, отразява опита на участниците в инициативите като цяло.

Дизайнът на казуса е особено полезен, когато достъпът до данни е ограничен. Понякога проучванията на случаи могат да бъдат единственият възможен дизайн за оценка. Проучванията на случаи са много полезни и за формулиране на хипотези и въпроси за оценка, които по-късно да бъдат изследвани с по-сложни проекти за оценка. Като предлагат по-задълбочен поглед върху функционирането на инициативата, те могат да бъдат и добро допълнение към оценките, които иначе използват количествени методи и цифрови показатели.

6 ПРИМЕР ЗА ДИЗАЙН НА ПРОУЧВАНЕ НА СЛУЧАЙ

Cherney and Belton (2020) избират дизайн на изследване на случай, за да проучат програмата за социална реинтеграция (PRISM). Те се фокусират само върху трима клиенти, за които са налични достатъчно данни, за да се изследва прогресията във времето.

Оценката оценява въздействието на PRISM чрез събиране на информация за възгледите на лицата в различни моменти от време. Необходимата информация е събрана чрез няколко метода за събиране на данни, включително интервюта с персонала на PRISM и със самите лица, преглед на докладите за напредъка, изготвени от психолозите на PRISM, и бележки по случаи на клиенти, съставени от персонала на PRISM. За анализа на данните е използван качествен анализ на съдържанието. Констатациите показваха къде е постигнат напредък от всеки клиент и къде са необходими подобрения.

За повече информация: Cherney, A., & Belton, E. (2020). Оценка на резултатите от интервенции, насочени към радикализирани правонарушители: Testing the pro integration model of extremist disengagement as an evaluation tool (Тестване на модела за интеграция на екстремисткия отказ като инструмент за оценка). *Dynamics of Asymmetric Conflict* (Динамика на асиметричните конфликти), 13(3), 193-211.

Дизайн на напречните сечения

При оценката, използваща кръстосана структура, се събират данни от възможно най-много хора (например хора, които изпълняват или участват в дадена инициатива) в един конкретен момент от време и обикновено се използва проучване. Използването на такъв дизайн позволява събирането на данни от голям брой участници и сравняването на разликите между групите. Например възможно е да се анализира дали лицата, участвали в инициативата, се различават от останалите участници в проучването по отношение на някакъв аспект, свързан с целите на инициативата (например нагласи или поведение).

Поради това кръстосаният дизайн може да **създаде полезна „моментна снимка“ на действието на инициативата, нейното приемане или потенциални ефекти.** Той е особено подходящ за оценки на процеса. Когато става въпрос за оценки на

резултатите, той не е идеален вариант. Това е така, защото кратката времева рамка затруднява оценката на ефектите, а липсата на контролна група поставя ограничения върху способността на оценката да установи причинно-следствена връзка между инициативата и нейните ефекти. Освен това разликите между изложените на инициативата и останалите участници в проучването могат да се дължат и на фактори, различни от инициативата и нейните ефекти (т.е. отклонение от подбора). Лицата, участващи в инициативата, вероятно се различават от останалите по много начини и това може да е невъзможно да се вземе предвид в изследването.

7 ПРИМЕР ЗА ДИЗАЙН НА НАПРЕЧНО СЕЧЕНИЕ

Дън и др. оценяват стратегията за борба с радикализацията на австралийската полиция в Нов Южен Уелс, която включва инициатива за ангажиране на общността с мюсюлманските общности в Сидни. Оценителите са били академични изследователи, които са работили съвместно с вътрешни служители на полицията на Нов Южен Уелс. Инициативата е оценена чрез анализ на данните от еднократно проучване, проведено сред членовете на общностите, към които е насочена инициативата. Чрез анкетата бяха събрани данни за информираността на мюсюлманите в Сидни за инициативата на полицията на Нов Южен Уелс за ангажиране на общността и за запознаването им с инициативата, както и за доверието, сътрудничеството и възприятията им за полицията на Нов Южен Уелс.

Проучването показва, че инициативата е успяла да установи пряк контакт с общността, трайни отношения и силна информираност на общността. Респондентите препоръчват да се увеличат контактите, да се подобри видимостта и да се укрепят партньорствата.

За повече информация: Dunn, K. M., Atie, R., Kennedy, M., Ali, J. A., O'Reilly, J., & Rogerson, L. (2016). Може ли да се използва полицейска работа в общността за борба с тероризма? Evidence from NSW, Australia (Данни от Нов Южен Уелс, Австралия). Полицейска практика и изследвания, 17(3), 196-211.

Надлъжен дизайн

Надлъжният дизайн обикновено се използва за **оценка на въздействието на дадена инициатива във времето**. При най-разпространения вид надлъжно проучване оценителят събира данни от участниците в два или няколко момента преди и след началото на инициативата. Приемането на такъв надлъжен дизайн може да бъде мощен инструмент за оценка на краткосрочните и дългосрочните ефекти от дадена инициатива, както и на нейното правилно функциониране. Тъй като тя изисква данни, събрани в различни моменти от време, нейното осъществяване изисква по-дълъг период от време. Въз основа на такива лонгитюдни дизайни обаче не могат да се правят причинно-следствени заключения за ефективността на инициативата. Ключовото ограничение е свързано с липсата на контрафактологично измерение (невъзможността да се знае какво би се случило, ако лицето не беше участвало в инициативата).

СЪВЕТ :

В идеалния случай оценката, използваща надлъжен дизайн, се планира заедно със самата инициатива. Това гарантира, че необходимите данни ще бъдат събрани в подходящия момент и че практиките за мониторинг на инициативата подпомагат оценката.

8 ПРИМЕР ЗА НАДЛЪЖЕН ДИЗАЙН

Академичните изследователи Feddes, Mann и Doosje са използвали надлъжен план за оценка на холандска програма за обучение по устойчивост. В обучението са участвали общо 46 млади мюсюлмани с мигрантски произход. За целите на оценката от участниците в програмата са събрани данни чрез въпросник в четири момента: 1) преди началото на обучението, 2) след приключване на първия модул, 3) непосредствено след приключване на обучението и 4) три месеца след обучението.

Резултатите от оценката показват, че обучението е имало положителен ефект върху участниците, като е повишило тяхното самочувствие, емпатия и способност да предвиждат поведението и реакциите на другите хора. Също така участниците съобщават за по-ниски насилствени намерения и нагласи към насилие, основано на идеология. Резултатите обаче показват, че участниците са показали по-високи нива на нарцисизъм. Като цяло резултатите показаха, че овластяването на участниците и особено повишаването на тяхната емпатия допринасят за успешното обучение по устойчивост.

За повече информация: Feddes, A. R., Mann, L., & Doosje, B. (2015 г.). Повишаване на самооценката и емпатията за предотвратяване на насилствена радикализация: надлъжна количествена оценка на обучение за устойчивост, насочено към юноши с двойна идентичност. *Journal of Applied Social Psychology*, 45(7), 400-411.

(Квази)експериментални дизайни

Оценката, при която се използва (квази)експериментален дизайн, **сравнява група от хора (или училища, затвори, градове и т.н.), към която е приложена дадена инициатива, с контролна група, към която тази инициатива не е приложена.** Използването на контролна група дава възможност да се анализира дали наблюдаваната промяна при участниците наистина се дължи на инициативата, а не на други фактори.

Контролната група може да бъде създадена по различни начини. При експериментално проучване (наричано още **рандомизирано контролирано проучване** или РКП) участниците се разпределят на случаен принцип в група за лечение и контролна група. В областта на PVE/CVE такова случайно разпределение е трудно както по практически, така и по етични причини. От гледна точка на причинно-следствените изводи рандомизираните експерименти предоставят най-силните доказателства за ефективността на инициативата.

9 ПРИМЕР ЗА РАНДОМИЗИРАНО КОНТРОЛИРАНО ИЗПИТВАНЕ

В оценката на проект на датското правителство за противодействие на екстремистки наративи сред младежите е използвано рандомизирано контролирано проучване. Оценката е извършена от академичните изследователи Паркър и Линдекилде. Те създават експеримент с проучване, в който се използват контролни и третиращи групи. Контролната група не е била изложена на проекта, а третиращата група е била изложена на проекта. Участниците в контролната група са отговорили на анкета преди да посетят семинар с бивши екстремисти, докато участниците в третираната група са отговорили на въпросите веднага след посещението на същия семинар. За да оценят доколко ефективна е била инициативата по отношение на намаляването на подкрепата за политическо насилие, оценителите задават непреки въпроси за политическото насилие.

За повече информация: Parker, D., & Lindekilde, L. (2020). Preventing Extremism with Extremists (Предотвратяване на екстремизма с екстремисти): Двойно острие на мечата? Анализ на въздействието на използването на бивши екстремисти в датските училища. *Науки за образованието*, 10(4).

Друга алтернатива е **квазиекспериментален проект**, при който контролната група е създадена по друг начин, различен от случайното разпределение. Например оценителят може да създаде контролна група, като сравни населението в определена среда (например училище, град, затвор), където е приложена дадена инициатива, с населението в сравнима среда, където инициативата не е приложена (например близо училище, град или затвор със сходни характеристики).

10 ПРИМЕР ЗА КВАЗИЕКСПЕРИМЕНТАЛЕН ДИЗАЙН

Оценката на програмата Aggredi беше извършена, за да се установи дали инициативата е успяла да намали рецидивизма на своите клиенти. Основната цел на използването на квазиекспериментален дизайн беше да се определи дали инициативата е успяла да намали рецидивизма, като се оцени какво би се случило с хората, участвали в лечението, ако не бяха участвали в програмата Aggredi.

За тази цел е проведено количествено проучване, което сравнява рецидивизма между три групи за лечение и контролна група. Групите за лечение бяха: 1) клиенти, които са завършили програмата Aggredi, 2) клиенти, които са участвали, но са се отказали, и 3) правонарушители, на които е било предложено участие. И за трите групи е имало сравнителна група от сходни правонарушители, които не са имали контакт с Aggredi.

Основната идея е да се създаде сравнителна група, за да се съпостави рецидивизмът на третираната група с рецидивизма на сравнителната група, която се състои от лица, сходни с участниците в Aggredi по отношение на тяхната възраст, пол и криминално минало. Сравнителната група е формирана въз основа на данни от Изследователския регистър на престъпленията и санкциите на Института за изследване на правната политика.

За повече информация: Доклад за оценка на програма Aggredi (на финландски език).

7.2 МЕТОДИ ЗА СЪБИРАНЕ НА ДАННИ

Проектите за оценка обикновено не предписват конкретни методи за събиране на данни и могат да се комбинират с редица методи. В този раздел са разгледани някои основни методи за събиране на данни, които могат да се използват в оценките.

Систематичен преглед на съществуващата документация

Добра отправна точка за събиране на данни е да се прегледа какви данни вече са налични за инициативата. Съответните съществуващи данни включват плановете за изпълнение на инициативата, докладите за напредъка и всички документи, които обясняват нейните цели и теория на промяната. Те могат да включват и данни от мониторинга на проекта, като например записи на дейностите и участниците.

Съществуващите документи са полезни за разбирането на целите и плановете на инициативата. Данните от мониторинга могат да бъдат чудесен източник за надлъжни проучвания, при които е важно да има данни от различни моменти във времето, за да се наблюдава промяната в диахронен план. В идеалния случай практиките за мониторинг на инициативата са разработени от самото начало, за да осигурят необходимите данни за оценката.

Интервюта

Интервютата са често използван метод за събиране на данни при оценката на инициативи за PVE/CVE/Derad. Те са особено полезни за получаване на задълбочена информация и прозрения за изпълнението на инициативата. Често се използват и за оценка на специфичните ефекти от инициативата (например въздействието върху възгледите и нагласите на участниците).

Интервютата могат да се провеждат по различни начини. Те могат да бъдат структурирани, което означава, че всички респонденти отговарят на едни и същи въпроси. Друга алтернатива е полуструктурираното интервю, при което респондентите се питат за едни и същи теми, но редът на въпросите може да се променя и интервюиращият може да задава допълнителни въпроси. И накрая, интервютата могат да бъдат неструктурирани и да приемат формата на свободно протичащ разговор.

Всеки вид интервю има своите предимства и недостатъци. Структурираните интервюта са най-подходящи, когато е важно да се получат лесно сравними отговори. Ако е важно да се формира задълбочено разбиране за възприятията на интервюираните, обикновено е по-добре да се използват полуструктурирани или неструктурирани интервюта, тъй като те дават повече пространство на интервюираните да обясни възгледите си със свои собствени термини.

Фокус групи

Фокус групите са дискусии с група от (обикновено от пет до десет) души по избрана тема. Те могат да служат като алтернатива на интервютата или да ги допълват. Участниците във фокус-групата могат да представляват определена група хора (например участниците в дадена инициатива) или да се състоят от различен набор от заинтересовани страни (например специалисти, които изпълняват дадена инициатива на различни нива).

Фокус групите могат да бъдат рентабилна и ефективна по отношение на времето алтернатива на индивидуалните дълбочинни интервюта. Те също така са добър начин да се установят сходствата и различията в преживяванията, свързани с изпълнението на дадена инициатива и нейните последици.

Проучвания

Проучването е друга алтернатива за събиране на информация от множество респонденти. При проучването от определен брой хора се изисква да попълнят стандартизиран въпросник. Проучванията предлагат ефективен от гледна точка на ресурсите начин за събиране на данни от голяма група хора в рамките на кратък период от време, за да се оцени например въздействието на дадена инициатива върху участниците. Въпросникът за проучване може да бъде попълнен самостоятелно или като ръководена дейност в лична или онлайн среда.

Въпреки че проучванията са ефикасен начин за събиране на данни, те имат и значителни **ограничения**. Много често срещано предизвикателство е ниският процент отговорили (само ограничен брой респонденти попълват въпросника). Освен това полезността на проучването зависи до голяма степен от това колко добре са конструирани въпросите. Важно е въпросите да са недвусмислени и лесни за разбиране от респондентите. Силно препоръчително е да се инвестират значителни средства в разработването на въпросника и да се тества, преди да бъде пуснат в употреба.

И накрая, това, което се печели от ефективността и броя на респондентите, се губи от подробностите и дълбочината. Данните, събрани чрез въпросник, често са доста ограничени и повърхностни, така че ако е важно да се съберат задълбочени знания, интервютата или фокус групите обикновено са по-добра алтернатива.

Наблюдение с участие и без участие

Наблюдението с участие се отнася до процес на събиране на данни, при който оценителят е пряко ангажиран с инициативата и участва в нейните ежедневни дейности. Наблюдението без участие включва наблюдение на дейностите на инициативата, без да се участва активно в тях.

Наблюдението с и без участие **дава възможност на оценителя да се запознае с изпълнението на инициативата от първа ръка**. Те позволяват да се създаде подробна представа за ежедневните операции на инициативата, включително за нейните предизвикателства и (непредвидени) последици. Те могат да бъдат особено полезни, когато се използват в комбинация с други методи за събиране на данни, и могат да осигурят основа за информирана подготовка на задълбочени интервюта или въпросници за проучвания.

11 ПРИМЕР: Методи за събиране на данни, използвани при оценката на проект „Укрепване на устойчивостта към насилствен екстремизъм“ (STRIVE II, 2017-2020 г.

Инициативата STRIVE II, изпълнявана от Кралския институт на обединените служби (RUSI), има за цел да намали набирането и подкрепата за екстремистки групи, използващи насилие, и цялостната радикализация в горещите точки в Кения. Инициативата е насочена към преодоляване на структурните фактори, груповата динамика и индивидуалните фактори, които създават условия и допринасят за радикализацията и вербуването.

Оценката е възложена от RUSI и е извършена от външни оценители, които са академични изследователи. Оценката съчетава оценка на резултатите от въздействието на инициативата до този момент и формираща оценка за оценка на бъдещите ѝ действия.

При оценката бяха използвани няколко метода за събиране на данни:

Съществуващи документи - 40 справочни документа, като например доклади за управлението, документи за политиката, публикувани изследвания и насоки за програмата, данни за мониторинг и оценка, насоки за оценка и мониторинг, както и документи, очертаващи теорията на промяната на инициативата (как се очаква да се постигнат планираните резултати).

Интервюта и фокус групи - повече от 50 полуструктурирани интервюта и пет фокус групи с персонала на инициативата, участници и представители на нейните финансиращи организации и партньори.

Наблюдение без участие - наблюдение на различни дейности на инициативата, включително обучения, вътрешни срещи и публични събития.

За повече информация: Fisher, T., Range, D., & Cuddihy, J. (2020). [Evaluation of , Violent Extremism Strengthening Resilience \(STRIVE II\) in Kenya \(Оценка на укрепването на устойчивостта към насилствен екстремизъм \(STRIVE II\) в Кения\): Окончателен доклад.](#)

(академична) литература

Друг важен източник на данни за оценката е съществуващата (академична) литература, която почти винаги е полезна за идентифициране на оценки на подобни инициативи и за определяне на подходящи аналитични методи и показатели. Тя е незаменима, когато целта е да се оцени до каква степен теорията за промяна и работните методи на инициативата съответстват на съществуващите научни знания. Това е често срещана цел при формиращите оценки.

12 ПРИМЕР ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА АКАДЕМИЧНА ЛИТЕРАТУРА

Фламандският план за действие за предотвратяване на насилствената радикализация и поляризация беше оценен от Фламандския институт за мир. Оценката анализира плана за действие като цяло, като се фокусира специално върху няколко проекта, финансирани чрез плана за действие. Фламандският институт за мир извършва задълбочен анализ на конкретни области на действие в рамките на плана за действие. За да се прецени дали целите и политическите решения в плана за действие са адекватно формулирани, е направен преглед на научната литература относно мерките за предотвратяване на (насилствената) радикализация и съпоставена с плана за действие.

За повече информация: Hardyns, W., Pauwels, L. and Thys, J. (2020) [Een transversale programoscan van het Vlaamse actieplan ter preventie van gewelddadige radicalisering en polarisering](#). In Cops, D., Pauwels, L. and Van Alstein, M. (eds) Gewelddadige radicalisering & polarisering: Beleid & preventie in Vlaanderen: Evaluatie en uitdagingen.

Смесени методи (комбиниране на няколко вида данни)

Описаните по-горе методи за събиране на данни могат да се използват самостоятелно, но могат и да се комбинират. Това се нарича подход със смесени методи. Използването на смесени методи става все по-популярно при оценяването на инициативи за PVE/CVE/Derad.

Подходът със смесени методи, ако е внимателно планиран, има няколко предимства. По-специално, той може да компенсира ограниченията на отделните методи за събиране на данни и да предостави много по-богати данни за инициативата. Използването на смесени методи не е автоматично по-добро от използването само на един метод за събиране на данни. Важно е внимателно да се обмисли каква ще бъде добавената стойност на всеки метод за събиране на данни.

13 ПРИМЕР 1 ЗА СМЕСЕНИ МЕТОДИ

Джонс и др. използват смесена методология, за да оценят въздействието на програма за наставничество в Мелбърн, базирана на спорт, която е насочена към проблемите на идентичността, принадлежността и културната изолация на млади мъже мюсюлмани. В своята оценка изследователите провеждат наблюдение на участниците през втората половина на програмата. След приключването на програмата са събрани данни от участниците и заинтересованите страни чрез качествени методи (полуструктурирани интервюта и фокус групи) и количествени методи (анкети), които по-късно са използвани за сравнение с качествените данни.

За повече информация: Джонс, А., Гросман, М. и Макдоналд, К. (2014 г.). „Повече от игра“: The Impact of Sport-Based Youth Mentoring Schemes on Developing Resilience towards Violent Extremism (Въздействието на спортни схеми за наставничество на младежи върху развитието на устойчивост към насилствен екстремизъм). *Social Inclusion* 2(2), 57-70.

14 ПРИМЕР 2 ЗА СМЕСЕНИ МЕТОДИ

Академични изследователи извършват оценка на стратегията „Превенция“, насочена към предотвратяване на радикализацията на младите хора в Обединеното кралство. Изследователите използват подход на смесени методи, съчетаващ следните методи:

- систематичен преглед на научната литература,
- интервюта с практики от всички 48 обекта на проекта по време на ранните етапи от изпълнението на проекта,
- събирането на 194 дневника, за да се очертаят интервенциите и дейностите по проекта в национален мащаб,
- анализ на тримесечната възвръщаемост на проектите
- задълбочени проучвания на случаи, проведени в 12 обекта на проекта.

За повече информация: Хиршфилд, А., Кристман, К., Уилкокс, А., Роджърсън, М. и Шарат, К. (2012 г.). Оценка на процеса на превенция на насилствения екстремизъм: Programmes for Young People (Програми за млади хора). Youth Justice Board (Съвет за младежко правосъдие).

7.3 МЕТОДИ ЗА АНАЛИЗ НА ДАННИТЕ

След като данните са събрани, те трябва да бъдат анализирани, за да се формулират заключения. Методите за анализ на данни включват техники за сортиране, тълкуване и обработка на събраните данни. Отново има голямо разнообразие от налични възможности. Кой вариант са най-подходящи, зависи от това какви данни са събрани, на какви въпроси трябва да се отговори и с какъв професионален опит разполага оценителят. По-долу са представени някои от най-често използваните методи за анализ на данни.

Качествен анализ на съдържанието

Този метод се използва широко за анализ на документи, както и на стенограми от интервюта и фокус групи. Той може да се използва и за анализ на записки от наблюдения с участници и без участници.

Този метод по същество включва структуриране и организиране на текста чрез идентифициране на частите, които са от значение за оценката, и кодирането им с определени теми или ключови думи. По този начин става възможно да се филтрират всички части от данните, които се отнасят до определена тема. Когато данните са структурирани и организирани чрез кодиране, става по-лесно да се анализират данните и да се определи какъв вид заключения могат да се направят от тях.

Кодовете, използвани за организиране на данните, се разработват от оценителя. Съществуват две общи стратегии за това как да се направи това. Дедуктивното кодиране е стратегия „отгоре надолу“, при която кодовете се разработват въз основа на целите и ключовите въпроси на оценката. Индуктивното кодиране е стратегия „отдолу нагоре“, при която кодовете се разработват въз основа на внимателен прочит на данните и идентифициране на темите и мотивите в тях. Обикновено и двете стратегии се използват заедно.

Кодирането става особено полезно, когато има много текстови данни. Съществуват различни видове софтуер, които могат да се използват за кодиране (например NVivo и Atlas.ti).

Количествен анализ

Количествените (числови) данни, които могат да бъдат събрани и изготвени чрез проучване или преглед на данни от проекти, могат да бъдат анализирани чрез няколко статистически метода. Тези методи включват основна описателна статистика, целяща да опише даден набор от данни, например чрез изчисляване на неговия обхват и средна стойност (средна стойност или медиана). Дескриптивната статистика може да се извършва с помощта на софтуерни програми като Excel или SPSS. Тя може да послужи като първа стъпка към по-сложен анализ на набора от данни, който може да включва създаването на линеен регресионен модел. Линеиният регресионен модел анализира статистическата значимост на корелацията и връзката между две променливи, която може да бъде илюстрирана с графика. Този модел може да бъде мощен инструмент за оценка на въздействието на дадена инициатива, при условие че се основава на внимателно събран набор от данни.

Научете повече

- Hofman, J. и Sutherland, A. (2017). Различни проекти и методи за оценка: Оценяване на интервенции, които предотвратяват или противодействат на насилствения екстремизъм. RAND Europe (РАНД Европа).
- Impact Europe. [База данни за методи за събиране на данни и проекти за оценка](#).
- Strauss, A. (1987). Качествен анализ за социални учени. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saldana, J. (2013). Ръководство за кодиране за качествени изследователи. London. Sage Publications.
- Peersman, G. (2014 г.) Преглед: Методите за събиране и анализ на данни в оценката на въздействието, Methodological Briefs: Оценка на въздействието 10. Флоренция: Служба за научни изследвания на УНИЦЕФ.
- Trochim, W. (2006). База знания за изследователски методи. [Дескриптивна статистика](#).
- Woodley, A., (2004). [Получаване и анализ на количествени данни](#). Ресурси за обучение PREST. Commonwealth of Learning.

8. ОСНОВАН НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА ПОДХОД КЪМ ОЦЕНКАТА

Важна част от всяка оценка е да се уверите, че тя е в съответствие с етичните и правните стандарти. Това е още по-важно в случая с инициативите PVE/CVE/Derad, които засягат чувствителни теми и често са насочени към уязвими и стигматизирани лица и общности. Оценката може да бъде и един от начините да се прецени до каква степен самата инициатива отговаря на етичните и правните стандарти.

Добра рамка за осмисляне на етиката в инициативите и оценките на PVE/CVE/Derad е подходът, основан на правата на човека. Тази глава представя накратко основите на тази рамка и какво означава тя на практика. Подробни инструкции за това как да се включат по подходящ начин етичните, свързаните с пола, правните и обществените аспекти в оценката са предоставени в Ръководството INDEED 2.

Подход, основан на правата на човека

Подходът, основан на правата на човека, е концептуална рамка, която може да се прилага към всяка политика или практика, за да се гарантира, че тя се основава нормативно на вътрешни стандарти за правата на човека и е насочена оперативно към защита на правата на човека.

Подходът, основан на правата на човека се основава на пет ключови принципа за правата на човека:

Участие	Всеки има право на активно участие в процесите на вземане на решения, които засягат упражняването на неговите права.
Отчетност	Практиките и ръководителите на инициативи и оценки в областта на PVE/CVE/Derad носят отговорност за неизпълнение на задълженията си към целевите групи. При нарушаване на правата на човека следва да има ефективни средства за правна защита.
Недискриминация и равенство	Всички лица имат право на своите права без каквато и да е дискриминация. Всички видове дискриминация трябва да бъдат забранени, предотвратени и премахнати.
Овластяване	Всеки има право да претендира за своите права и да ги упражнява. Хората и общностите трябва да разбират правата си и да участват в разработването на политики, които засягат живота им.
Законосъобразност	Инициативите и техните оценки трябва да бъдат съобразени със законните права, установени в националното и международното законодателство.

Адаптирано от European Network of National Human Rights Institutions, [Human Rights-Based Approach](#).

Какво включва прилагането на тези ценности и принципи в инициативите и оценките на PVE/CVE/Derad? В проекта INDEED сме организирали ключовите въпроси в четири измерения: аспекти, свързани с пола, етични аспекти, правни аспекти и обществени аспекти (GELSA).

Аспекти, свързани с пола

Препоръчително е оценките на PVE/CVE/Derad да възприемат чувствителен към пола подход. Това важи с особена сила, когато оценяваната инициатива не е съобразена с пола в своята концепция. Процесите на радикализация не са неутрални по отношение на пола, нито пък инициативите PVE/CVE/Derad, дори когато те не са изрично свързани с пола. Това е така, защото полът неизбежно оказва влияние върху опита и условията на индивида. Известно е също така, че в процесите на радикализация може да има различия, основани на пола.

Чувствителният към пола подход към оценяването отчита потенциалните различия, основани на пола, и е проектиран така, че да може да ги улови. Това може да означава например да се гарантира, че сред интервюираните и включените във фокус групите лица има баланс между половете и че събраните данни се анализират и от гледна точка на пола, като се отчитат и оценяват последиците за хората от всичкилове.

Етични аспекти

Инициативите PVE/CVE/Derad и техните оценки често са свързани с лица и групи, които са стигматизирани и имат противоречиви политически или религиозни възгледи. Важно е да се уверим, че инициативите в тази област са **недискриминационни** в своите практики или предположения. Съществуват негативни примери за PVE/CVE/Derad инициативи в рамките на ЕС, при които лица и общности са се чувствали обект на посегателство поради своята религиозна, етническа или социална идентичност, а инициативата е представлявала продължение на обществените предразсъдъци и предубеждения.

Оценката предоставя добра възможност за внимателна оценка на основните и явните предположения на инициативата PVE/CVE/Derad по отношение на целевите групи, както и на начина, по който тези предположения се проявяват в целите, насоките и практиките на инициативата.

В оценката се разглежда и въпросът как инициативата е взела предвид различните свободи, свързани с правото на недискриминация, като например свободата на мисълта, изразяването, събирането и сдружаването. Оценката може да прецени как тези права и свободи са били балансирани с нуждите на работата на PVE/CVE/Derad за справяне с радикализацията и екстремизма и доколко инициативата е успяла да избегне засилването на механизмите на изключване, които излагат хората на риск от радикализация.

Добрите насоки за етично провеждане на оценка се основават и на общите принципи на отговорното изследване. Етичните насоки за научни изследвания включват добри насоки за това как да се работи с интервюираните и фокус групите и как да се напише доклад за оценка, който да отчита техните права и почтеност.

Правни аспекти

Освен вече разгледаните разпоредби за основните права, трябва да се вземе предвид и националното законодателство. Специфичните за сектора професионални разпоредби също могат да окажат въздействие, например върху възможностите за събиране и споделяне на данни. Следователно е важно да се гарантира, че както инициативата, така и нейната оценка имат подходящо правно основание.

Един от основните проблеми е, че почти всички инициативи и оценки се сблъскват с опасения относно личните данни. В [Общия регламент относно защитата на данните](#) (ОРЗД) се определят изисквания за това как могат да се обработват (т.е. събират, съхраняват, анализират или споделят) лични данни. Обработката на лични данни винаги изисква конкретно правно основание, ако не е разрешена с изричното и информирано съгласие на съответното лице.

Освен че спазват разпоредбите на ОРЗД и другото законодателство, оценките на PVE/CVE/Derad могат също така да оценят инициативата от гледна точка на това дали нейните практики са в съответствие с тях. Важно е тези разпоредби да се спазват стриктно, тъй като нарушаването на данните, злоупотребите и нарушенията могат да изложат лицата на риск и да разрушат доверието в практикуващите PVE/CVE/Derad и тяхната работа. Такива нарушения могат също така да засилят страховете от наблюдение, профилиране и предразсъдъчни практики.

Обществени аспекти

Оценката може също така да даде възможност да се погледне отвъд самата инициатива и да се прецени доколко тя е насочена към по-широкия обществен контекст, в който функционира, и доколко го отчита, както и какви ефекти има във връзка с този контекст. Този вид чувствителност към обществения контекст често е от ключово значение за успеха на интервенциите в областта на PVE/CVE/Derad и за избягването на непредвидени вредни последици.

Оценката може да се съсредоточи върху това как (и дали) инициативата е адресирала риска от непредвидени последици от работата си върху общностите и обществото, като например стигматизация, включване/изключване, преобладаващи предразсъдъци и стереотипи и чувство за сигурност в определени общности и обществото като цяло

Научете повече

- Европейска мрежа на националните институции по правата на човека, [Подход, основан на правата на човека](#).
- [Харта на основните права на Европейския съюз](#).
- RAN. [Специфични за пола подходи в PVE: превантивна работа за момичета в и около училищата](#). Документ за заключението от срещата на работната група на RAN.
- Лойд, М. [Етични насоки за работа с П/СВ в областта на психичното здраве](#). Публикация на RAN.
- Група за оценка на ООН. [Етични насоки за оценка](#).

9. ОСЕМ СЪВЕТА ЗА УСПЕШНИ ОЦЕНКИ, ОСНОВАНИ НА ДОКАЗАТЕЛСТВА

Предидшни проучвания и оценки показват, че при оценките на PVE/CVE/Derad често се появяват определени предизвикателства. По-долу сме съставили списък със съвети как да ги избегнете или да ги смекчите:

1

1. Интегриране на оценката в плана на инициативата

Много от предизвикателствата при оценяването могат да бъдат избегнати, когато оценката се планира заедно със самата инициатива. Това означава, че в плана на инициативата се описва подробно и начинът, по който тя ще бъде оценена. Първата оценка може да се извърши още на този етап на планиране. Много от решенията, взети в първите дни от живота на инициативата, определят какви проекти, методи и данни за оценка могат да се използват при по-късните оценки.

2

2. Осигуряване на финансиране и ресурси за оценка

Едно често срещано предизвикателство пред оценката е, че за нея няма финансиране. Изглежда, че това е особено често срещано при дългосрочни програми и краткосрочни действия, които разчитат на ограничено финансиране на проекти. В тези случаи финансиращата организация може да изисква инициативата да бъде оценена, но за тази цел не са предвидени допълнителни ресурси.

Оценката, дори и в по-простите си форми, изисква доста значителни ресурси. Трябва ясно да се планира откъде ще дойдат тези ресурси. Препоръчително е финансирането на инициативи за PVE/CVE/Derad да включва специален бюджет за оценка в допълнение към средствата за изпълнение на самата инициатива.

3

3. Ясно определяне на замисъла и целите на инициативата

Отправна точка за почти всеки вид оценка е ясното разбиране на нейните цели, плана за изпълнение и основното предположение за това как планираните действия трябва да доведат до очакваните резултати (теория на промяната). В идеалния случай целите и теорията на промяната са внимателно разработени на етапа на планиране на инициативата. Ако целите не са правилно дефинирани, е трудно да се извърши висококачествена оценка.

4. Разработване на практики за мониторинг на данните в инициативата с оглед на оценката

Видът на оценката, която е възможно да се извърши, зависи в голяма степен от това какви данни са налични. Има много видове данни, които могат да бъдат събрани по време на оценката, но някои проекти за оценка изискват данни, които могат да бъдат събрани само в определен момент от време. Например, за да се направи надеждна оценка на въздействието на дадена инициатива върху участниците, трябва да има някаква информация за тяхното положение в момента, в който са започнали. Оценката почти винаги изисква добро документиране на дейностите на инициативата.

Когато инициативата има системни практики за мониторинг и водене на документация, които са съобразени с нуждите на бъдещите оценки, необходимите данни ще бъдат налице, когато са необходими. Недостатъчните практики за мониторинг не правят оценката невъзможна, но значително ограничават наличните възможности и могат да окажат отрицателно въздействие върху надеждността на резултатите от нея.

5. Фокус върху обучението

Оценката е най-полезна, когато е планирана и проведена с цел обучение. Това означава, че оценката е предназначена да подпомогне по-нататъшното развитие на инициативата и включва ясен план за това как ще бъдат използвани резултатите от нея. Препоръчително е оценката да не е свързана с решения за финансиране, а да се проведе в средата на периода на финансиране. Това осигурява най-конструктивната среда за провеждане на оценката, без да се оказва натиск да се покаже успех, като се предоставя реална възможност резултатите да се използват за подобряване на инициативата.

6. Включване на ключови заинтересовани страни в планирането на оценката

Оценките често са процес отгоре-надолу, при който целта и дизайнът се определят от финансиращия орган. Опитът показва, че това не е много продуктивна стратегия. Вместо това обикновено е по-добре да се възприеме подход с повече участие и да се включат ключови заинтересовани страни, особено тези, които изпълняват инициативата, в процеса на оценяване от самото му начало.

Включването на заинтересованите страни позволява да се създаде съпричастност и доверие, необходими за постигането на надеждни резултати. Когато заинтересованите страни се включват активно в процеса на планиране, това показва, че техните възгледи, знания и опит се ценят. Когато оценката отговаря на нуждите на участниците

в изпълнението на инициативата, тя вече не се представя като допълнителна задача, която се изисква от някой друг, а се разглежда като нещо полезно за развитието на собствената им работа. Това осигурява допълнителна мотивация за сътрудничество при изготвянето на данните, необходими за оценката, и за откровеност по отношение на възможните слабости и неуспехи.

7

7. Уверете се, че оценителят има добри познания за областта на PVE/CVE/Derad

Когато оценката се извършва от външен оценител, е добре той да се увери, че е запознат с областта на PVE/CVE/Derad и нейните специфични характеристики. Макар че много от общите видове и методи за оценка могат да бъдат приложени за оценка на инициативи в областта на PVE/CVE/Derad, доста трудно е да се осмислят всички данни или наблюдения, без да има добра обща представа за областта.

8

8. Помислете навреме за етиката и начините за осигуряване на достъпност на данните

Едно често срещано предизвикателство при оценките на инициативите PVE/CVE/Derad е, че етичните съображения и съображенията за сигурност могат да ограничат достъпа до данни. Държавните органи и тези, които изпълняват инициативата, могат да се колебаят дали да споделят информация, особено когато тя включва подробности за политическите възгледи или личните въпроси на дадено лице. Аспектите, свързани със сигурността, могат да ограничат достъпа до местата, където могат да се провеждат интервюта или наблюдения. Препоръчително е още в началото да се разбере какви етични, правни и свързани със сигурността ограничения има за споделянето на данни и да се помисли за начини за постигане на възможно най-добри резултати в рамките на тези ограничения.

Друга група предизвикателства произтича от чувствителния и стигматизиран характер на насилствения екстремизъм. Целевите групи и лицата, към които е насочена дадена инициатива, може да се окажат трудни за достигане и изграждане на доверие поради нестабилната ситуация и отношенията с хората, замесени в екстремизъм. Те може също така да не желаят да споделят истинските си възгледи, тъй като те могат да се възприемат като социално нежелани и заклеймени. Ето защо се препоръчва внимателно да се обмисли кого да се избере за оценител, за да се спечели доверието, необходимо за събирането на данните - и да се направи по начин, който не застрашава доверието на лицата в самата инициатива.

ИЗТОЧНИЦИ И ЛИТЕРАТУРА

- Aaltonen, M. & Hinkkanen, V. (2014). Katuväkivaltatyön vaikuttavuus: HelsinkiMission Aggredi-ohjelman arviointi. Verkkokatsauksia 40/2014. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152599/40_HelsinkiMission.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
- Aldrich, D.P. (2014). First Steps Towards Hearts and Minds? USAID's Countering Violent Extremism Policies in Africa. *Terrorism and Political Violence*, 26(3), 523–46.
- Bellasio, J., Hofman, J., Ward, A., Nederveen, F., Knack, A., Meranto, A. S., & Hoorens, S. (2018). Counterterrorism evaluation: Taking stock and look ahead. California and UK: RAND Europe research report. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2628.html.
- BetterEvaluation. Realist Evaluation. <https://www.betterevaluation.org/methods-approaches/approaches/realist-evaluation>.
- BetterEvaluation. Utilisation-focused evaluation. <https://www.betterevaluation.org/methods-approaches/approaches/utilisation-focused-evaluation>.
- BetterEvaluation. What is evaluation? <https://www.betterevaluation.org/getting-started/what-evaluation>.
- Bjørge, T. (2013). Strategies for preventing terrorism. Hampshire, UK: Palgrave Pivot.
- Bourekba, M. (2021). Detect to prevent: countering violent extremism strategies in Spain. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, 128, 81–105. doi.org/10.24241/rcai.2021.128.2.81/en
- Breuer, E., De Silva, M. J., Fekadu, A., Luitel, N. P., Murhar, V., Nakku, J., & Lund, C. (2014). Using workshops to develop theories of change in five low and middle income countries: Lessons from the programme for improving mental health care (PRIME). *International journal of mental health systems*, 8(1).
- Brophy, S., Snooks, H., & Griffiths, L. (2008). Small-scale evaluation in health: A practical guide. London: Sage.
- Busher, J., Malkki, L., & Marsden, S. (eds.) (2023). *Routledge Handbook on Radicalisation and Countering Radicalisation*. Routledge.
- Byrne-Diakun, R.M. (Ed.). (2016). *Countering Violent Extremism: Applying the Public Health Model*. Georgetown University Center for Security Studies. National Security Critical Issues Task Force. <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/wp-content/uploads/2016/10/NSCITF-Report-on-Countering-Violent-Extremism.pdf>.
- Carson, J.V. (2017). Assessing the Effectiveness of High-Profile Targeted Killings in the “War on Terror”: A Quasi-Experiment. *Criminology and Public Policy*, 16(1), 191–220.
- Charter of Fundamental Rights of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.
- Cherney, A., & Belton, E. (2020). Assessing intervention outcomes targeting radicalised offenders: Testing the pro integration model of extremist disengagement as an evaluation tool. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 13(3), 193–211.
- Cherney, A., Belton, E., & Koehler, D. (2020). Program integrity guidelines to inform the design, implementation, and evaluation of P/CVE initiatives: Guideline review document & Program integrity tool. Countering Violent Extremism Unit, Department of Justice and Community Safety.
- Chowdhury Fink, N., Romaniuk, P. & Barakat, R. (2013). Evaluating Countering Violent Extremism Programming: Practice and progress. Center on Global Counterterrorism Cooperation.
- Clark, H., & Anderson, A. A. (2004). Theories of change and logic models: Telling them apart. American Evaluation Association Conference. https://www.theoryofchange.org/wp-content/uploads/toco_library/pdf/TOCs_and_Logic_Models_forAEA.pdf.
- Cox, K., & Van Gorp, A. (2018). Surveys. In J. Hofman and A. Sutherland (eds). *Evaluating interventions that prevent or counter violent extremism*. RAND Europe. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2094.html.
- CREST. Introductory Guide: Countering Violent Extremism. CREST: Centre for Research and Evidence on Security Threats. https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/88097/1/17_008_01.pdf.
- Davies, P. (2012). The State of Evidence-Based Policy Evaluation and its Role in Policy Formation. *National Institute Economic Review*, 219(1), R41–R52.
- Dhillon, L. & Vaca, S. (2018). Refining theories of change. *Evaluation*, 14(30), 64–87.
- Dunn, K. M., Atie, R., Kennedy, M., Ali, J. A., O'Reilly, J., & Rogerson, L. (2016). Can you use community policing for counter terrorism? Evidence from NSW, Australia. *Police Practice and Research*, 17(3), 196–211.
- EUCPN (2013). Evaluation of crime prevention initiatives: the principles of evaluation. In EUCPN Secretariat (eds.), *EUCPN Thematic Paper Series*, no. 5, European Crime Prevention Network: Brussels.
- European Commission (2014). Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism: Strengthening the EU's Response. Brussels, Belgium: European Commission. [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2013\)0941/com_com\(2013\)0941_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2013)0941/com_com(2013)0941_en.pdf).
- European Commission (2021). Better Regulation Guidelines. European Commission. https://commission.europa.eu/system/files/2021-11/swd2021_305_en.pdf.
- European Network of National Human Rights Institutions, Human Rights-Based Approach, <https://ennhri.org/>

[about-nhris/human-rights-based-approach/](#).

- Evaluation toolbox. Types of evaluation. https://evaluationtoolbox.net.au/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=19.
- Feddes, A. R., Mann, L., & Doosje, B. (2015). Increasing Self-esteem and Empathy to Prevent Violent Radicalization: A Longitudinal Quantitative Evaluation of a Resilience Training Focused on Adolescents with a Dual Identity. *Journal of Applied Social Psychology*, 45(7), 400-411.
- Fish, D., & Coles, C. (1998). Developing professional judgement in health care: learning through the critical appreciation of practice. Oxford: Butterworth Heinemann.
- Fisher, T., Range, D., & Cuddihy, J. (2020). Evaluation of 'Violent Extremism Strengthening Resilience (STRIVE II) in Kenya: Final report. <https://ct-morse.eu/resource/evaluation-of-strive-ii-in-kenya/>.
- Gielen, A.J. (2017). Evaluating Countering Violent Extremism. In L. Colaert (Ed.). *Deradicalisation. Scientific insights for policy*. Brussels: Flemish Peace Institute.
- Gielen, A.J. (2019). Countering Violent Extremism: A Realist Review for Assessing What Works, for Whom, in What Circumstances, and How? *Terrorism and Political Violence*, 31(6), 1149-1167.
- Hardyns, W., Pauwels, L. and Thys, J. (2020). Een transversale programmascan van het Vlaamse actieplan ter preventie van gewelddadige radicalisering en polarisering. In D. Cops, L. Pauwels, and M. Van Alstein (eds). *Gewelddadige radicalisering & polarisering: Beleid & preventie in Vlaanderen: Evaluatie en uitdagingen*. <https://vlaamsvredesinstituut.eu/rapport/gewelddadige-radicalisering-en-polarisering-beleid-preventie-in-vlaanderen-evaluatie-en-uitdagingen/>.
- Hardyns, W., Klima, N., & Pauwels, L. (Eds.). (2022). *Evaluation and mentoring of the multi-agency approach to violent radicalisation in Belgium, the Netherlands and Germany*. Antwerpen: Maklu.
- Harris-Hogan, S., Barrelle, K., & Zammit, A. (2016). What Is Countering Violent Extremism? Exploring CVE Policy and Practice in Australia. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 8(1), 6-24.
- Hirschfield, A., Christmann, K., Wilcox, A., Rogerson, M., & Sharratt, K. (2012). *Process Evaluation of Preventing Violent Extremism Programmes for Young People*. London: Youth Justice Board.
- Hill, J. R., & Thies, J. (2010). Program theory and logic model to address the co-occurrence of domestic violence and child maltreatment. *Evaluation and program planning*, 33(4), 356-364.
- Hofman, J., & Sutherland, A. (eds.) (2018). *Evaluating interventions that prevent or counter violent extremism*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2094.html.
- Holmer, G., Bauman, P. & Aryaeinejad, K. (2018). *Measuring Up: Evaluating the impact of PVE/CVE/DERAD Programs*. USA: USIP. <https://www.usip.org/sites/default/files/2018-09/preventing-countering-violent-extremismmeasuringup.pdf>.
- Iacopini, G., Stock, L. & Junge, K. (2011). *Evaluation of Tower Hamlets Prevent Projects Final report prepared for the London Borough of Tower Hamlets*. The Tavistock Institute. http://www.tavinstitute.org/wp-content/uploads/2012/12/Tavistock_Projects_Tower-Hamlets-PVE_evaluation_final_report.pdf.
- Impact Europe. Database of data collection methods and evaluation designs. <http://www.impact.itti.com.pl/index#/guide/repository>.
- James Bell Associates. (2018). *Formative evaluation toolkit: A step-by-step guide and resources for evaluating program implementation and early outcomes*. Washington, DC: Children's Bureau, Administration for Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services. https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/cb/formative_evaluation_toolkit.pdf.
- Janta, B., & Van Gorp, A. (2018). Interviews. In J. Hofman, & A. Sutherland (eds). *Evaluating interventions that prevent or counter violent extremism*. RAND Europe. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2094.html.
- Johns, A., Grossman, M., & McDonald, K. (2014). "More Than a Game": The Impact of Sport-Based Youth Mentoring Schemes on Developing Resilience toward Violent Extremism. *Social Inclusion* 2(2), 57-70.
- Katz J., Wandersman A., Goodman R.M., Griffin S., Wilson D.K., & Schillaci M. (2013). Updating the FORECAST formative evaluation approach and some implications for ameliorating theory failure, implementation failure, and evaluation failure. *Eval Program Plann*, 39, 42-50.
- Koehler, D. (2017). *Understanding Deradicalization: Methods, Tools and Programs for Countering Violent Extremism*. Routledge.
- Korn, J. (2016). European CVE Strategies from a Practitioner's Perspective. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 668(1), 180-197.
- Kurtz, J., Wolfe, R., & Tesfaye, B. (2016). Does Youth Employment Build Stability? Evidence From an Impact Evaluation of Vocational Training in Afghanistan. In S. Zeiger (Ed.) *Expanding Research on Countering Violent Extremism*. Abu Dhabi: Hedayah.
- Lipsey, M., Petrie, C., Weisburd, D., & Gottfredson, D. (2006). Improving evaluation of anti-crime programs:

Summary of a National Research Council report. *Journal of Experimental Criminology*, 2(3), 271–307.

- Lloyd, M. Ethical Guidelines for Working on P/CVE in Mental Health Care. RAN publication. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2021-04/ran_ethical_guidelines_for_working_p-cve_mhc_2021_en.pdf.
- Madriaza, P., Ponsot, A.S., Marion, D. & Monnier, C. (2017). The prevention of radicalisation leading to violence: An international study of front-line workers and intervention issues. International Center for the Prevention of Crime.
- Madriaza, P., Morin, D., Ousman, S., Autixier, C., Hassan, G., & Venkatesh, V. (2022). Improving evaluations of programs for prevention of radicalization and violent extremism: An exploratory international study. UNESCO chair in Prevention of Radicalisation and Violent Extremism (UNESCO-PREV Chair) in collaboration with the International Centre for the Prevention of Crime, University of Sherbrooke.
- McDavid, J. C., Huse, I., & Hawthorn, L. R. (2019). Program evaluation and performance measurement: an introduction to practice – third edition. SAGE Publications, Inc.
- MEASURE Evaluation. Economic Evaluation. <https://www.measureevaluation.org/our-work/economic-evaluation.html>.
- Minor, D. (2016). MAXIME Berlin – Interkulturelles und interreligiöses Präventionsprojekt zur Toleranz und Demokratieentwicklung Evaluation 2014 – 2016. Berlin: Violence Prevention Network.
- Molenkamp, M., Wouterse, L., & Gielen, A. J. (2018). Ex post paper guidelines evaluations of PCVE programmes and interventions. RAN center for excellence. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-09/ms_workshops_guidelines_evaluation_of_pcve_programmes_and_interventions_july_2018_en.pdf.
- Morenike Latifat Moroof, M. (2016). An Analysis of the 2016 Gothenburg CVE Framework. Doctoral thesis. Duke Office of Research Support.
- Moore, G. F., Audrey, S., Barker, M., Bond, L., Bonell, C., Hardeman, W. et al. (2015). Process evaluation of complex interventions: Medical Research Council guidance. *BMJ* 2015;250:h1258.
- Nehlsen, I., Biene, J., Coester, M., Greuel, F., Milbradt, B., & Armbrorst, A. (2020). Evident and effective? The challenges, potentials and limitations of evaluation research on preventing violent extremism. *International Journal of Conflict and Violence*, 14(2), 1–20.
- Neumann, P. R. (2017). Countering Violent Extremism and Radicalisation That Lead to Terrorism: Ideas, Recommendations, and Good Practices from the OSCE Region. Vienna: OSCE.
- Noordegraaf, M., Douglas, S., Bos, A., & Klem, W. (2016). Gericht, gedragen en geborgd interventievermogen? Evaluatie van de nationale contraterrorisme-strategie 2011–2015. Den Haag: WODC.
- Parker, D. & Lindekilde, L. (2020). Preventing Extremism with Extremists: A Double-Edged Sword? An Analysis of the Impact of Using Former Extremists in Danish Schools. *Education Science*, 10(4), 1–19.
- Patton, M. Q. (1997). Utilization-focused evaluation: The new century text (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patton, M. Q. (2008). Utilization-focused evaluation (4th. Ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Peersman, G. (2014). Overview: Data Collection and Analysis Methods in Impact Evaluation, Methodological Briefs: Impact Evaluation 10, Florence: UNICEF Office of Research.
- Polish Platform for Homeland Security. Understand = Respect. <https://ppbw.pl/en/preventiveprogram/>.
- RAN (2022). RAN Gender-Specific Approaches in PVE: Preventive Work for Girls in and around Schools. Conclusion paper, RAN working group meeting 31 May–1 June 2022. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-08/ran_y-e_gender-specific_approaches_in_pve_lisbon_3105-01062022_en.pdf.
- Ris, L. & Ernstofer, A. (2017). Borrowing a Wheel: Applying Existing Design, Monitoring and Evaluation Strategies to Emerging Programming Approaches to Prevent and Counter Violent Extremism. Peacebuilding Evaluation Consortium.
- Robson, C. (2000). Small-scale evaluation: Principles and practice. London: Sage.
- Rogers, P. (2014). Theory of Change. Methodological Briefs: Impact Evaluation 2. UNICEF Office of Research, Florence. https://www.betterevaluation.org/sites/default/files/Theory_of_Change_ENG.pdf.
- Rychetnik, L., Frommer, M., Hawe, P., et al. (2002). Criteria for evaluating evidence on public health interventions. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 56, 119–127.
- Rychetnik, L., Hawe, P., Waters, E., Barratt, A., & Frommer, M. (2004). A glossary for evidence based public health. *J Epidemiol Community Health*, 58(7), 538–45.
- Rycroft-Malone, J., Seers, K., Titchen, A., Harvey, G., Kitson, A., & McCormack, B. (2004). What counts as evidence in evidence-based practice?. *Journal of Advanced Nursing*, 47, 81–90.
- Saldana, J. (2013). The Coding Manual for Qualitative Researchers. London. Sage Publications.
- Schmid, A. (2013). Radicalisation, de-radicalisation, counter radicalisation: A conceptual discussion and literature review. The Hague, the Netherlands: International Centre for Counter Terrorism. [ICCT-Schmid-](https://www.icct.nl/publications/ICCT-Schmid-)

[Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf](#)

- Schuurman, B. & Bakker, E. (2016). Reintegrating Jihadist Extremists: Evaluating a Dutch Initiative, 2013-2014. *Behavioural Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 8(1), 66-85.
- Stake, R. E. (2004). *Standards-based & responsive evaluation*. SAGE Publications, Inc.
- Stern, E. (2015). *Impact Evaluation: A guide for commissioners and managers*. Bond for International Development.
- Strauss, A. (1987). *Qualitative Analysis for Social Scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thompson, S. & Leroux, E. (2023). Lessons learned from dual site formative evaluations of Countering violent extremism (CVE) programming coiled by Canadian police. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 18(1).
- Trochum, W. (2006). Research Methods Knowledge Base. Descriptive statistics. <https://www.socialresearchmethods.net/kb/statdesc.php>.
- UNISDIR (2021). Monitoring and Evaluation Framework. UNISDIR. https://www.preventionweb.net/files/49324_unisdrmeframeworkver1.0.pdf.
- United Nations Evaluation Group. Ethical Guidelines for Evaluation. <http://www.unevaluation.org/document/download/3625>.
- Veldhuis, T.M., Gordijn, E.H., Lindenberg S. M., & Veenstra, R. (2011). *Terrorists in Prison: Evaluation of the Dutch Terrorism Wing*. Groningen: University of Groningen.
- Vergani, M., Barton, G., Iqbal, M., & Kruber, S. (2016). How to Design Impact Evaluations of CVE programs: a practical guide for Southeast Asian civil society organizations. Sean-Cso.
- Vermeulen, F. (2014). Suspect Communities-Targeting Violent Extremism at the Local Level: Policies of Engagement in Amsterdam, Berlin, and London. *Terrorism and Political Violence*, 26, 286-306.
- Vidino, L. & Seamus, H. (2015). *Countering Violent Extremism in America*. Center for Cyber & Homeland Security-The George Washington Institute.
- Webster, S., Kerr, J. & Tompkins, C. (2017). *A Process Evaluation of the Structured Risk Guidance for Extremist Offenders*. London: HM Prison & Probation Service.
- Weine, S., Eisenman, D., Glik, D., Kinsler, J., & Polutnik, C. (2016). Leveraging a targeted violence prevention program to prevent violent extremism: A formative evaluation in Los Angeles. University of Illinois Chicago and University of California in Los Angeles.
- Weine, S., Horgan, J., Robertson, C., Loue, S., Mohamed, A., & Noor, S. (2009). Community and family approaches to combating the radicalization and recruitment of Somali-American youth and young adults: A psychosocial perspective. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 2, 181-200.
- WHO. Economic Evaluations. https://www.unodc.org/docs/treatment/economic_evaluation.pdf.
- Wholey, J. S., Hatry, H. P., & Newcomer, K. E. (2004). *Handbook of practical program evaluation* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Williams, M.J. (2021). *Preventing and Countering Violent Extremism: Designing and Evaluating Evidence-Based Programs*. Routledge.
- Wong-Reiger, D. (1993). Introduction to the Program Logic Model. *A Hands-On Guide to Planning and Evaluation*. Canadian Hemophilia Society, 23-32.
- Woodley, A. (2004). Getting and analysing of quantitative data. The PREST training resources. Commonwealth of Learning. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.115.8332&rep=rep1&type=pdf>.
- Youker, B. W., & Ingraham, A. (2014). Goal-Free Evaluation: An Orientation for Foundations' Evaluations. *The Foundation Review*, 5(4).
- Zimmerman, M., & Holden, D. (Eds.) (2009). *Program evaluation planning: Overview and analysis*. SAGE Publications, Inc.

INDEED

Evidence-Based Model for Evaluation of
Radicalisation Prevention and Mitigation